

א'

אוקטבה – מקור השם במילה "שמונה" ביוונית, והמילה מציינת הפרש בין צליל לצליל אחר שתדירותו קטנה או גדולה פי שנתיים ממנו, ועל פי התיאוריה, לאחר שעוברים שניים עשר חצאי טונים שמתווכים ביניהם, הם נקראים באותו שם. בהתאם לכך, בגיטרה על גבי מיתר אחד, האוקטבה היא הפרש של שניים עשר שריגים, לדוגמא משריג 3 לשריג 15.

מיתר שישי ומיתר ראשון נקראים באותו שם (מי שווה ערך E) וההפרש ביניהם הוא שתי אוקטבות כי באמצע יש גם את מיתר 4 שריג 2 שהוא צליל האוקטבה שבאמצע.

אקורד – מקור אקורד בעברית "תצליל", מילה באיטלקית שפירושה צירוף של שלושה צלילים ומעלה, הנשמעים בעת ובעונה אחת. ההגדרה תופסת גם במקרה בו הצלילים מנוגנים האחד לאחר השני וזאת בתנאי שממשיכים לשמוע אותם ובמקרה זה מקובלת ההגדרה: אקורד מפורק.

ההגדרה תופסת לגבי כל צירוף צלילים באשר הוא ללא התניה שיישמעו טוב (הרמוני) יחדיו, ועם זאת, כמו בסולמות, מתבקשת המשמעות הטונאלית, השייכות, מתח והרפיה, ולא צירוף אקראי צורם כמו דו, דו דיאז ורה, ולכן התגבשו נוסחאות המקובלות על האוזן האנושית והם המז'ור והמינור פלוס נלווים. יודגש שהאקורד המז'ורי הוא תוצאה טבעית של התופעה "צלילים עיליים", שבה בכל נגינת צליל כלשהו מעורבים צלילים גבוהים נוספים שמהווים חלק מהתדר שלו. האקורד המז'ורי נוצר מצירוף ארבעת הראשונים, כך שאנו שומעים אותו ספונטנית בלי לתת את הדעת לכך. המינור נוצר על ידי בני האדם.

העיקרון בבסיס המז'ור והמינור גם יחד הוא שני צלילי מסגרת בהפרש של קווינטה, למשל רה ולה (בעלייה) ועל פי המרווח ביניהם הם נקראים ה-1 וה-5, כשבתווך מצטרף צליל שקובע את מהות האקורד: במז'ור הוא גבוה בטרצה גדולה מצליל המוצא (במקרה זה פה דיאז) ובמינור הוא בטרצה קטנה גבוה מצליל המוצא ולכן במקרה זה פה. הוא מכונה צליל ה-3.

בשניהם נוצרות שתי טרצות בסדר הפוך, גדולה וקטנה במז'ור, וקטנה וגדולה במינור, ושניהם נמנים על האקורדים המשולשים – בעלי 3 צלילים, ובנויים על מרווח ה-3, הטרצה. אין הדבר מיקרי, אלו אולי הצירופים היחידים בהם כל המרווחים קונסוננטיים, משמע אין התנגשות כלשהי בין שלושת הצלילים.

בגיטרה, האקורדים מהווים את חומר הלימוד הפופולרי והקל ביותר לזיכרון (בתנאי שהאצבעות משתפות פעולה), בהיותם הבסיס לליווי של שירים במוסיקה הקלה. נדיר למצוא שיר נטול אקורדים, והשימוש בהם הוא במפורק בדרך כלל בשירים שקטים ועדינים, לעומת מעבר על המיתרים בבת אחת במקצבים שונים בשירים יותר אנרגטיים.

מקובל לכתוב את שמותיהם בעזרת 7 האותיות הראשונות בשפה האנגלית, בתוספת סימני ההתק, האות "M" לציון המינור, סימנים אחרים לסוגי אקורדים אחרים וכן מספרים לציון תוספת צליל במרווח מסוים מצליל המוצא. כך שנוצרה שפה קצרנית ונוחה בעיקר לכתיבה.

כמובן שהדבר תופס גם לכלים הרמוניים אחרים, בפרט כלי קלידים למיניהם, אך במקרה שנדרש ליווי מיוחד או בפתיחות ספציפיות, שפת האקורדים לא מספקת את הסחורה ויש צורך בפירוט מלא. גם במקרה של כתיבת אקורדים, אין בשמות בכדי להצביע על סדר הצלילים או הצורה הספציפית של האקורד, המידע היחידי הוא שבאקורד סי במול מינור (Bbm), מעורבים סי במול, רה במול ופה. כל נגן ייבחר את הצורה בהתאם לשמיעה, הנוחיות, או לפי המידע (המוגבל לעתים) שנמצא ברשותו.

ד'

דרגות בסולם – האקורדים המשולשים הבנויים על צלילי הסולם.

האקורדים המשולשים בנויים בדילוגים של טרצות, וכשמסדרים אותם לפי סולם, הדרגה הראשונה תהייה מורכבת מהצלילים מספר 1, 3 ו-5 של הסולם, דרגה שנייה מצלילים מספר 2, 4 ו-6 וכן הלאה. על פי המרווחים בין הצלילים נוצרים מדי פעם מז'וריים, מינוריים ואחד חריג. והפירוט הוא כדלקמן:-

בסולם מז'ורי, הדרגות מספר 1, 4 ו-5, למעשה המרכזיות, תמיד מז'וריות, דרגות מספר 2, 3 ו-6, תמיד מינוריות והן למעשה המינוריים המתאימים/מקבילים למז'וריים, ודרגה מספר 7, חריגה בשל היותה מורכבת משתי טרצות קטנות ולכן נקראת אקורד מוקטן, לו יהיה ערך נפרד.

בסולם המינור הטבעי, דרגות 1, 4, ו-5 מינוריות, דרגות 3, 6 ו-7 מז'וריות ודרגה מספר 2 שוב - אקורד מוקטן.

מקבץ אקורדים זה מהווה את עתודת האקורדים העיקרית בכל סולם, כשלא נפקד מקומן של חריגות ושיתוף צלילים זרים לסולם שיכולים לכוון לשינוי סולם, הדגשה והכוונה אל דרגה בסולם, שימוש במודוס בעל גוון אתני (פריגי, דורי) או סתם גיוון, ואז יתווספו דרגות מישנה או שהדרגות ישתנו לסוג אקורד אחר (דרגה 4 מינורית במז'ור, צליל שביעי מונמך בחצי טון במז'ור, שיוצר מז'ור במקום מוקטן, ועוד).

קיימת גם בנייה דומה של אקורדים בתוספת עוד טרצה (לדוגמה בדרגה שנייה-צלילים 2, 4, 6 ו-8 שזהה לראשון), מה שיוצר אקורד 7 (ספטקורד).

ח'

חצי טון – ההפרש הקטן ביותר בין שני צלילים המקובל ושימושי במוזיקה המערבית, ואולי המרווח הקטן ביותר שאפשר לשיר במדויק ולאבחן אותו.

בגיטרה, חצי טון הוא המרחק בין שני צלילים (שריגים) סמוכים באותו המיתר, לדוגמא - כל התקדמות של שריג אחד מתחילת הצוואר לכיוון תיבת התהודה (באותו המיתר), מוגדרת עלייה של חצי טון.

ט'

טון (שלם) – המרחק הכפול לדוגמא משריג אחד לשריג שלוש, שוב באותו המיתר.

בעזרת שתי מיזות אלו מודדים ומגדירים את המרחקים בין הצלילים, לדוגמא - אוקטבה שהוא הפרש למשל מדו ועד לזו הבא בתור - הוא שישה טונים או שניים עשר חצאי טונים.

ההפרש לא נמדד בסרגל, אלא בהפרש התדירות שהוא קבוע בין כל השניים עשר.

טריטון – מרווח שכשמו הוא הפרש של שלושה טונים, מחצית מאוקטבה.

מרווח דיסוננטי עם היסטוריה, כונה בעבר "מרווח השטן", בגלל חריפותו, בעבר הוטלו מגבלות על השימוש והוא דרש פתרון מיוחד בו כל אחד משני הצלילים מבצע תנועה נגדית, אל פתרון קונסוננטי של טרצה או סקסטה. הטריטון שימש בעבר כצופר של רכבות, כדי ליצור אפקט של הרתעה.

בהגדרה מתמטית, יש שתי אפשרויות-קוורטה מוגדלת (מדו לפה דיאז בעלייה), וקווינטה מוקטנת (מדו לסול במול בעלייה), כמו תמיד - שמות הצלילים הם שקובעים.

טרנספוזיציה (שעתוק) – העברת קטע מוסיקלי מהסולם המקורי בו נכתב, לסולם אחר, תוך שמירה על המרווחים בין הצלילים.

מטרת הפעולה, בדרך כלל לאפשר לכלי נגינה כלשהו לבצע קטע שנכתב לכלי נגינה אחר, בהתחשב בהבדלים בין הכלים השונים במנעד הצלילים, באפשרויות הטכניות ובמגבלות של כל כלי.

בעיבודים לגיטרה, שברוב המקרים הם ליצירות שנכתבו לפסנתר, כותבים בדרך כלל בסולמות שמנצלים יתרונות של מיתרים חופשיים ועדיין נדרשים לווייתורים על צלילים או שינויי אוקטבה, כך שאי אפשר להסתפק בטרנספוזיציה, מדובר בארגון מחדש תוך שמירה על המלודיה.

כשאנו שרים, בדרך כלל נבצע טרנספוזיציה לא מודעת מאחר ונבחר ספונטנית סולם נוח לנו (אלא אם כן יש שמיעה אבסולוטית).

טרצה – מרווח חשוב מאד במוסיקה המערבית, עקב היותו הבסיס לאקורדים המשולשים.

כשמו, הוא מרווח בין צליל אל הצליל השלישי (כשמספר אחת בספירה הוא הצליל הפותח), וגם כאן שני גדלים – טרצה קטנה, טון וחצי, מכונה "טרצה מינורית" כמו בין דו למי במול (ה-1 וה-3 של אקורד וסולם דו מינור), וטרצה גדולה, 2 טונים כמו בין רה לצליל פה דיאז (ה-1 וה-3 של רה מז'ור) והיא מכונה "הטרצה המז'ורית".

מ'

מרווח מוזיקלי (אינטרוואל) – המרחק בין כל שני צלילים בין אם הם מנוגנים יחד או אחד אחרי השני.

אמת המדידה היא הטון והחצי טון, אבל הגדרת שם המרווח נקבעת על פי שמות התווים כך שמרווח בין צליל לזה שסמוך אליו בשמו ייקרא תמיד "סקונדה" (מהמילה second – השני) בין אם מדובר בחצי טון (סקונדה קטנה), טון (גדולה), טון וחצי כמו במינור הרמוני (מוגדלת) או שהצלילים שווים זה לזה כמו רה דיאז ומי במול (סקונדה מוקטנת). הדוגמא האחרונה תיאורטית למדי והיא תופיע בפועל רק מרצון לכתוב בסולם נוח יותר עם פחות סימני התק.

יש שתי קבוצות מרווחים – קונסוננטיים ודיסוננטיים.

הראשונים הם צירופי צלילים שמשלבים יפה (על פי המקובל) ויוצרים הרמוניה ובהם מבחינים בין מושלמים שנקראים גם זכים או נקיים (פרימה, קוורטה, קווינטה ואוקטבה) ללא מושלמים (טרצה וסקסטה). האקורדים מסוג מז'ור ומינור כשמכפילים את צליליהם מכילים למעשה את כל המרווחים הקונסוננטיים לחבילה אחת (למעט הפרימה).

הדיסוננס הוא מרווח צורם לאוזן, צירוף שיוצר תחושה של מתח ובהרמוניה המסורתית דורש פתרון בדרכים קבועות, בדרך כלל כשאחד הצלילים יורד ונוצר מרווח פתרון קונסוננטי. מרווחים אלו כוללים סקונדה, ספטימה ואת המרווח המיוחד טריטון (כשמו – שלושה טונים הפרש), שיכול להיות קווינטה מוגדלת או קוורטה מוקטנת ופתרונו המקובל הוא ששני הצלילים מבצעים תנועה נגדית שמובילה לפתרון של טרצה או סקסטה.

מודוס – פירוש המילה מודוס ביוונית הוא תבנית (מודל).

המודוסים היא קבוצה של סולמות, שבחלקם היו שימושיים במוסיקה של ימי הביניים והרנסאנס, והם סוג של אלטרנטיבה למז'ור והמינור המקובלים, בהיותם שונים מעט במבנה שלהם (למעט שניים). למעשה יש כאן עוד 5 דרכים איך לחלק את האוקטבה, תוך שמירה על כמות הטונים וחצאי הטונים, ואי סמיכות החצאים זה לזה. מקובל להסבירם באמצעות סולם דו מז'ור, הסולם נטול הדיאזים, הסולם של הקלידים הלבנים.

מדו ועד דו, התוצאה זהה לסולם המז'ורי, ומודוס זה נקרא מודוס יוני, מאחר וההגדרה מז'ור "שולטת", אין מזכירים מודוס זה.

כשמתחילים מהצליל רה עד לרה הגבוה באוקטבה, ומשתמשים באותם התווים (לבנים בלבד), תיווצר נוסחת מרווחים שונה, וכך כשנתחיל בכל צליל אחר בסולם.

כשמתחילים בצליל לה, מתקבל מה שנקרא "מינור טבעי", עליו סופר כבר, סולם זה נקרא בעבר מודוס אאולי. יתר האפשרויות, משתייכות בגלל צליל ה"שלוש" לצד המז'ורי או המינורי, ולהלן שמותיהם ואפיונם:

המודוס שמתחיל ברה (רה, מי, פה, סול, לה, סי, דו ובסוף רה), נקרא מודוס דורי והוא למעשה מינור (טבעי) עם צליל ששי מוגבה בחצי טון (ברה מינור הצליל השישי הוא סי במול וכאן סי), הסולם אהוב מאד ושימושי בסוגי מוסיקה רבים.

המודוס מ-מי עד מי, הוא עוד אחד מהמשפחה המינורית, והוא מינור עם צליל שני מונמך (במי מינור פה דיאז וכאן פה). שמו של המודוס הוא פריגי, והוא מזוהה עם מוסיקה ספרדית, עם השפעות מזרחיות.

המודוס שמתחיל בפה, הוא למעשה סולם פה מז'ור עם צליל רביעי מוגבה (סי במקום סי במול), והוא למעשה המז'ור המקביל של המודוס הדורי.

המודוס שמתחיל בצליל החמישי, סול, נקרא מודוס מיקסולידי, והוא שוב מהמשפחה המז'ורית, כשהפעם הצליל השביעי מונמך (פה במקום פה דיאז), הצליל ה"חריג", יוצר עם צלילי הדרגה הראשונה ספטקורד מז'ורי (מז'ור בתוספת ספטימה קטנה), והדבר הופך את הסולם לחביבם של נגני הבלוז, שם אקורד זה הוא אקורד הליווי הבסיסי בדרך כלל.

וכאן, מגיעים אל הצליל השביעי, סי, שם כל ה"פאנצ'רים". סולם זה הוא חריג מאחר וההפרש בין הצליל הראשון לצליל החמישי (פה), הוא טריטון ולא קווינטה זכה כמו בכל היתר. המודוס הנקרא לוקרי, מכונה מודוס חצי מוקטן, משום שצלילי ה-1, 3, 5, 7 שלו יוצרים אקורד חצי מוקטן.

אפשר להתייחס לכל המודוסים כנגזרים של דו מז'ור ולה מינור, ואפשר להתייחס לכל אחד כנוסחה עצמאית שניתן לבסס עליה מוסיקה. כמו במינוריים השונים, ברב קטעי המוסיקה, יש עירוב בין הסולמות, אך בפעמים רבות, יש נטייה לכיוון מסוים כשמרבים להשתמש למשל בדרגה רביעית מז'ורית בסולם מינורי, דבר שמצביע על המודוס הדורי (לאו דווקא בגלל צלילי המנגינה). יחד עם היוני והאאולי, יש כאן 7 אפשרויות לחלוקת אוקטבה.

קיימות עוד 7 אפשרויות אלטרנטיביות, שמשתמשות בנוסחה הנקראת מינור מלודי, שהוזכר כאן, וגם כאן נוצרת כל פעם נוסחה אחרת כשמתחילים בצליל אחר מהסולם. הם שימושיים בעיקר בג'אז, לצורכי אלתור או סולו שיחרוג מהנוסחאות המקובלות.

כגיטריסטים, מקובל ללמד את המודוסים עם אצבוע משלהם, אך אפשר להתייחס לכל אחד מהם כעוד אצבוע לסולם מז'ורי או מינורי מנקודת מוצא אחרת.

נ'

נונה – כשם המספר 9 (nine), מרווח גדול מאוקטבה, לצליל ה-9 ששמו כמו הצליל השני. נונה קטנה - אוקטבה פלוס סקונדה קטנה, ונונה גדולה – אוקטבה פלוס סקונדה גדולה.

גם כאן, יש קשר לאקורד מיוחד, נונאקורד, צירוף של הצליל התשיעי של הסולם (בדרך כלל נונה גדולה), כשנגני הג'אז מוסיפים אותו לצליל השבע כך שנוצר אקורד של ארבע טרצות, אבל הוא קיים גם ללא ה-7, וגם הוא אקורד עם ייחוד רב.

ס'

סולם (מוזיקלי) – כמו בסולם לא מוזיקלי, מדובר בעלייה (או ירידה) מדורגת, בשלבים. השלבים במקרה זה הם הצלילים.

על פי המקובל במוסיקה המערבית, האוקטבה מחולקת ל-12 חצאי טונים, כלומר 12 צלילים עם מרחקים שווים ביניהם. אם מנגנים אותם ברצף, אכן נוצר סולם, עלייה הדרגתית (רצף שנקרא סולם כרומטי), אולם סידרת צלילים זו לא מקובלת כבסיס למוסיקה, מאחר והאוזן האנושית חיפשה סידרה שתיצור משמעות, על ידי הובלה מצליל למשנהו, תחושות של מתח והרפיה, צליל שיהווה מרכז, והסולם הכרומטי מספק אנרכיה – שוויון בין כל הצלילים ללא תחושת מרכז (טונלי). תחושה דומה אך פחות קיצונית קיימת גם בסולם שבנוי רק על טונים שלמים (סולם שנותן תחושה מסתורית/אקזוטית והיה שימושי בעיקר במוזיקה אימפרסיוניסטית).

הנוסחאות המקובלות לא בנויות על שוויון אלא על חלוקה של אוקטבה לחמישה טונים ושני חצאי טונים, שני החצאים לא אמורים לבוא ברצף, כך שבין צלילי האוקטבה (למשל בין דו לדו), יש מקום לשישה צלילים בלבד (שהם למשל רה, מי, פה, סול, לה וסי).

במהלך ההיסטוריה, "ננעלה" האוזן האנושית על שתי נוסחאות – סולם מז'ורי וסולם מינורי, ומרבית המוסיקה המערבית בנויה על שני הסולמות הללו.

גם בסולמות אחרים, כמו סולמות מזרחיים ואתניים אחרים, עדיין שני הסולמות שולטים עם שינויים פנימיים במבנה הסולם.

סולם מז'ורי – הסולם ה"גדול", הסולם העיקרי, הסולם המרכזי.

הסולם הראשון, הוא נוסחה שמחלקת את האוקטבה בדרך הבאה – מהצליל הראשון לשני עולים טון ואחר כך, טון, חצי טון, טון, טון, טון ובסיום-חצי טון. ניסוח אחר מפרט את המרווחים בין הצליל הבסיסי ליתר בסדר הבא – סקונדה גדולה, טרצה גדולה, קוורטה זכה, קווינטה זכה, סקסטה גדולה, ספטימה גדולה וכמובן האוקטבה המתבקשת, להגדרת המרווחים חלק מרכזי בהגדרת הסולם כ"גדול".

האקורד שנקרא באותו שם, מכיל 3 מתוך צלילי הסולם – הראשון, השלישי והחמישי, ויוזגש שהצלילים האלה קיימים בטבע מהיותם הצלילים העיליים – אותם צלילים גבוהים שמהווים בעצם חלק מכל צליל ומופקים בגיטרה בנגיעה קלה בשריגים 12,7,5 ו-4 (ובמקומות נוספים). כך, שכאשר אתם מנגנים צליל כלשהו, רצוי באס, ללא כל הקשר של צליל אחר, אתם באופן לא מודע שומעים אקורד מז'ורי. נגינת צליל נוסף תיצור כבר הקשר ותשנה את התחושה.

היסטורית, כפי הנראה התגבש האקורד לפני הסולם – תחילה התגלתה האוקטבה, אחר כך צליל ה-5 (הקווינטה), מאוחר יותר צליל ה-3 (הטרצה), ומה שנשאר זה להחליט על מילוי הרווחים בין ה-1 ל-3, בין ה-3 ל-5 ובין ה-5 ל-8 (צליל האוקטבה שחוזר לצליל המוצא).

כהגדרה לא תיאורטית, האקורד והסולם מזוהים עם צליל עליז/שמח, אך זוהי הגדרה שמבוססת על רגש ולכן יש התנגדות להגדרות מעין אלה בקרב לא מעט תיאורטיקנים.

ההיסטוריה (מוצרט למשל) מראה שאי אפשר להתעלם מתחושות אלו, ועדיין אי אפשר לבנות תיאוריה על תחושה סובייקטיבית.

סולם מינורי – סולם קטן, סולם זעיר.

היסטורית, הסולם השני עליו בנויה המוזיקה (בדרך כלל), נוצר מאוחר יותר. תחילה "הומצא" המודוס האולי שזהה למעשה לסולם שנקרא מינור טיבעי-בסולם זה חצאי הטונים שינו את מיקומם והם בין

הצליל ה-2 ל-3 ובין ה-5 ל-6. כתוצאה מכך הנוסחה היא כעת טון, חצי טון, טון, חצי טון, טון, חצי טון, טון ובסיום טון.

המרווחים מצליל המוצא הם: סקונדה גדולה, טרצה קטנה (מכאן הגדרת הסולם כ"קטן"), קוורטה זכה, קווינטה זכה, סקסטה קטנה וספטימה קטנה, למעט הסקונדה הפותחת, המרווחים שהיו במז'ור גדולים, הפכו לקטנים במינור.

עם הזמן נוצרו עוד שתי נוסחאות – מינור הרמוני בו צליל ה-7 מוגבה בחצי טון כדי להוביל לצליל השמיני בצורה ישירה יותר, דבר ששיבש את הנוסחתיות של טונים וחצאי טונים בגלל טון וחצי שנוצר בין ה-6 ל-7, כדי לפתור את הבעייה נוצר המינור המלודי בו גם הצליל הששי מוגבה בחצי טון, ואז הסיום למעשה זהה לסיום של המז'ור. ברוב היצירות המוזיקליות, יש עירוב בין 3 הסוגים.

בניגוד למז'ור, המינור מזוהה עם צליל עצוב, מפנה דרמטי ביצירה הוא בדרך כלל מעבר ממז'ור למינור (כמו בפרק השני מתוך "מוזיקת לילה זעירה" של מוצרט), ושוב זוהי התייחסות רגשית ולא הגדרה תיאורטית.

סולמות מתאימים – כזכור, המוזיקה המערבית (ולא רק היא), בנויה רובה ככולה על שני סולמות - מז'ור ומינור.

כתוצאה מהמרווחים שהם נוסחה קבועה בכל סולם, כל אימת שמתחילים בצליל כלשהו, ישתנה מספר התווים שיזדקקו לסימני ההתק (דיאז או במול) כשסולם דו מז'ור, הוא היחידי בין ה"שמחים", שאין בו אף סימן כזה ולכן צליליו הם דו, רה, מי, פה, סול, לה וסי שמוביל אל הדו הבא בתור.

בין הסולמות המינוריים (מינור טבעי), קיים סולם אחד שצליליו גם הם ללא סימני התק וזהו סולם לה מינור, שבו אותם תווים, החל מהתו לה שעל שמו נקרא הסולם.

זוהי דוגמה ליחס קבוע שמתקיים בין סולמות משני הסוגים כך שלכל סולם מז'ורי, יש סולם מינורי מתאים לו שמתחיל טרצה קטנה נמוך יותר (טון וחצי) או סקסטה גדולה גבוה (ארבעה וחצי טונים), כך שכהגדרה, דו מז'ור ולה מינור הם סולמות מתאימים. כתוצאה מזה מתקיימת בשני האקורדים, תחושת הטוניקה (האקורד הראשי) כשלעיתים קשה להחליט מי המוביל. השיר "YESTERDAY" של הביטלס הוא דוגמה טובה, כאשר הבית מתחיל ומסתיים בסול מז'ור, הפזמון מסתיים גם הוא בטוניקה המז'ורית, אבל סטיות מיידיות לכיוון מי מינור, בעזרת מהלך מוביל חזק של שני אקורדים, יוצרות תחושה מינורית לא פחות ממז'ורית, כשגם האופי העדין של השיר ועיבודו הקלאסי תורמים לכך.

כשכותבים בסולם כלשהו, מקובל לכתוב את סימני ההתק מראש בתחילת כל שורה, כך שדיאז על פה ליד המפתח יהיה כתוב גם בסול מז'ור וגם במי מינור, ובעצם שניהם הם שתי פנים של אותה סידרת צלילים.

סימני התק – סימני עזר שנוספו במשך השנים לשפת התווים ובעזרתם ניתן לתת שם לאותם צלילי ביניים שנמצאים באמצע בין צליל הסולם הדיאטוני (בין דו לרה, רה למי, פה לסול, סול ללה, לה לסי), וזאת במקום לתת לכל צליל שם משלו, דבר שהיה מסבך את השפה מאד.

הראשון נקרא דיאז (#) והוא סימן שהוראתו הגבהה של חצי טון של הצליל או האקורד שלידו הוא רשום. מאחר והפעולה היא טכנית, כשעולים חצי טון ממי ניתן לקרא לצליל מי דיאז, צריך רק להבחין שמי דיאז אינו צליל ביניים בין מי לפה אלא שם אחר לאותו צליל שנקרא פה. סטטיסטית, פה יופיע בתדירות גדולה יותר אבל זה תלוי בסולם ובחוקי הולכת קולות.

השני נקרא במול (b) ופעולתו הפוכה – הנמכה של חצי טון של הצליל או האקורד הכתוב לידו, כך שלכל צליל יש למעשה שני שמות, אחד עם סימן הפלוס ואחד עם סימן המינוס. הבחירה ביניהם אינה שרירותית אלא שוב על פי שייכות לסולם ולפי כללי הולכת קולות מקובלים.

הסימן השלישי הקצת פחות מוכר נקרא קָקֶר סימן המבטל תוקף של שני הסימנים האחרים והוא נוצר בגלל אחד מחוקי כתיבת התווים שאומר שתוקף דיאז או במול על צליל מסוים הוא לאורך כל התיבה ובמידה וכתוב סימן כל שהו ליד המפתח בתחילת כל שורה הוא תקף על הקטע כולו, ואין צורך ברישום הסימנים מחדש. אם למשל בתיבה מופיע פה דיאז ואחריו, בהמשך התיבה רוצים חצי טון נמוך יותר, צריך להוסיף את הסימן המבטל או להשתמש לחילופין בשם אחר (מי דיאז), גם כאן לפי הגיון סולמי ומלודי. סימן זה פחות מוכר בין השאר מכיוון שכללים אלו לא חלים על שמות אקורדים ובפרט כשהם נכתבים באותיות אנגליות.

לגיטריסטים העדפה ברורה של הדיאז על פני הבמול וזה נכון גם לגבי נגני מפוחית פה ובאופן כללי בני האדם מעדיפים את פעולת החיבור על פני פעולת החיסור.

ספטימה – המרווח האחרון לפני האוקטבה, מרווח של שבעה שמות. מרווח דיסוננטי שהוא היפוכה של הסקונדה. הקטנה, מרווח של 5 טונים, כמו למשל מפה למי במול (בעלייה), מזהה עם "ספטקורד", או "ספטקורד דומיננטי", אקורד בו מוסיפים לשלושה הצלילים הבסיסיים של האקורד צליל נוסף הגבוה בטרצה קטנה מה-5 של האקורד, מה שיוצר אקורד דורש פתרון בעל ארבעה צלילים, השימושי מאד במוזיקה, כמו למשל במוזיקת בלוז, שם הוא שימושי דווקא ללא פתרון.

הספטימה הגדולה, מרווח של חמישה וחצי טונים, כמו בין רה לזו דיאז, שימושית בספטקורד אחר, שעל שם המרווח הגדול יותר נקרא בסלנג המוסיקלי – MAJOR 7, או שבע דיאז, שכאשר הוא מצורף לאקורד מז'ורי, מהווה את אחד האקורדים המיוחדים והאקזוטיים ביותר.

סקונדה – מרווח בין צליל לזה הסמוך אליו בשמו (השני).

שתי הסקונדות המהוות בסיס לסולמות – סקונדה קטנה, מרווח של חצי טון כמו מהצליל לה לצליל סי במול, וסקונדה גדולה, טון שלם, כמו בין פה דיאז לסול דיאז. שני המרווחים הם דיסוננטיים ("צורמים", דרשי פתרון), ומעורבים באקורדים מורכבים (7,9,6,4 וכדומה).

יש שימוש גם בסקונדה מוגדלת, כמו במינור ההרמוני או בסולם חיג'אז, ותיאורטית קיימת גם סקונדה מוקטנת (מרחק אפס מלה דיאז לסי במול).

סקסטה – מרווח של שישה שמות, כשמו של המספר שש באנגלית (six), מרווח קונסוננטי שהוא היפוכה של הטרצה. הסקסטה הקטנה, מרווח של 4 טונים, למשל בין מי – לזו (בעלייה), והסקסטה הגדולה, מרווח של ארבעה וחצי טונים כמו בין רה לסי (בעלייה).

על שם המרווח קרוי אקורד בשם סקסטקורד – היפוך ראשון של אקורד משולש (בעיקר מז'ור או מינור), כאשר צליל ה-3 הופך להיות הבאס (הצליל הנמוך) ואז נוצר מרווח של סקסטה בינו לצליל היסודי שלשם שינוי הוא מעליו.

פ'

פנטטוני (סולם) – מקור השם במילה פנטה (חמש ביוונית).

הכוונה לסולם חריג שמכיל 5 צלילים בלבד, בתחום של אוקטבה, וזאת לעומת המז'ור והמינור בהם יש 7 צלילים (כמובן ללא ספירת הצליל השמיני שזהה בשמו לראשון).

במקומות שונים בעולם יש סולמות פנטטוניים שונים, נתרכז בנוסחה אחת שמאד מקובלת במוסיקת רוק, בלוז ובמוסיקה אתנית.

למעשה לא מדובר בסולם עצמאי אלא באחד משני הסוגים העיקריים, תוך השמטת צלילים כשהתוצאה היא העדר מרווח של חצי טון בסולם.

אם נתייחס למז'ור בתחילה, אז מדובר למשל בסולם דו מז'ור, ללא צלילים 4 ו-7 שהם פה ו-סי, כך שאנו נשארים עם דו, רה, מי, סול ולה (ואז מגיעים לדו הגבוה). כתוצאה מהחסרת הצלילים, נוצרות שתי מדרגות של טון וחצי (בין מי לסול ובין לה לדו), דבר שלא קיים בסולמות הבסיסיים. התוצאה היא סולם קצר, יעיל, למעשה כמעט כמו אקורד מפורק (1,3,5) בתוספת ה-2 וה-6.

במינור, נתייחס לצורך ההשוואה למינור המקביל (לה מינור טבעי-מודוס אאולי), שם משתמשים באותם תווים החל מהצליל לה. כאן מחסירים את הצליל השני (סי) ואת השישי (פה), אותם צלילים שהחסרנו בדו מז'ור פנטטוני, כך שההקבלה עובדת גם כאן-צלילי לה מינור פנטטוני זהים לצלילי דו מז'ור פנטטוני, רק מנקודת התחלה שונה.

בגיטרה, הסולם נוח להפליא, בגלל חלוקה של 2 צלילים בכל מיתר, קיימות חמש נוסחאות אצבוע, שכל אחת מתחילה במיתר 6 בצליל אחר מבין חמשת צלילי הסולם, כשהנוסחה הנוחה והשימושית מכולם היא זו שמתחילה עם אצבוע 1 בצליל היסוד של המינור, כך שלמשל בפה מינור פנטטוני מתחילים בשריג 1 ו-4 במיתר 6, ואחר 1 ו-3 במיתר 5, ואחר כך 1 ו-3, 1 ו-4 ובמיתר ראשון שוב 1 ו-4, כך שכל ההתחלות, בשריג זהה, מאד נוח טכנית. הנוחות הטכנית והניטרליות היחסית בגלל העדר חצאי טונים, מאפשרת להשתמש בו על דרגות שונות בסולם בצורה חופשית יחסית, והוא יעבוד טוב גם בקטעים במודוסים (ראה ערך), בגלל החסרת הצלילים שמבדילים למשל בין הדורי, הפריגי והמינור הטבעי.

קטעי סולו רבים בנויים כמעט לחלוטין על סולם זה (שני שירי הביטלס - LET IT BE, WHILE MY GUITAR GENLTY WEEPS, לא סוטים ממנו לרגע – הראשון בדו מז'ור והשני בלה מינור).

אופציית גיוון מאד מקובלת, שמכונה "פנטטוני בלוז", מוסיפה צליל נוסף, לא אחד מאלה שהחסרנו, חצי טון מקשר בין הצליל השני לשלישי במז'ור, או במקביל בין הרביעי לחמישי במינור, בשני הסולמות שניתנו כדוגמה, מדובר בצליל מי במול (או רה דיאז), לפעמים משתמשים בו כ-5 במול, כעין "זיוף" יזום במקום צליל ה-5 הרגיל (מי במול במקום מי), ולעתים הוא משמש כמדרגה נוספת המקשרת בין רה למי. ה"זיוף" הוא מה שמכונה בסלנג המקצועי BLUE NOTE, וכאן הקשר לבלוז ששמו בא מאותה מילה. מקובל מאד להגיע לאותו "צליל עצוב" באמצעות BEND, לחיצה על צליל ה-4 (רה במקרה זה), ומתיחת המיתר תוך כדי כך, כשהתוצאה היא הגבהת הצליל בחצי טון, לא בהכרח מדויק במאה אחוז, לפי השמיעה. הגבהה בטון תוביל כבר לצליל מי שהוא ה-5 הרגיל, וגם זו אפשרות.

ללא הגדרה רשמית, לפעמים משלבים גם חצי טון בין סול ללה, ה-5 וה-6 במז'ור או ה-7 וה-8 במינור, זה עובד טכנית כמו במקרה הראשון ומוסיקלית זה כבר עניין של טעם.

בכלי מקלדת, אם מנגנים על הקלידים השחורים בלבד, מתקבל הסולם הפנטטוני, במקרה זה רה דיאז מינור או פה דיאז מז'ור, לבחירתכם.

פרימה – מרווח האפס, בין צליל לעצמו. מכונה פרימה זכה או פרימה נקייה.

פרימה מלודית, היא חזרה על צליל שהוא דבר שגרתי, אבל נגינת שני צלילים זהים בו זמנית, אפשרית רק בכלי מיתר וגם אז עקב מגבלות טכניות, רצוי שאחד מהשניים יהיה מיתר פתוח.

תיאורטית, קיימת פרימה מוקטנת (מדו לדו במול), ופרימה מוגדלת (מדו לדו דיאז). כרגיל, שם המרווח הוא תוצאה של שמות התווים, במקרה זה – אותו שם.

ק'

קווינטה – כמו אצל קודמתה הקוורטה, גם הקווינטה, מרווח של חמישה שמות, שייכת לקבוצת הקונסוננטיים המושמים שנקראים זכים או נקיים.

הקווינטה הזכה, מרווח של שלושה וחצי טונים, היא מרווח מאד בסיסי במוסיקה, בהיותה הצליל העילי הראשון שאינו זהה בשמו לצליל המוצא, והיא ה-1 וה-5 שקיימים בכל אקורד מז'ורי או מינורי. נגינת "פאואר קורדס", ברוק כבד/בינוני היא למעשה נגינת קווינטות, כשבמקרים חריגים מנגנים קוורטות שהם היפוכה של הקווינטה (כמו ב-"עשן על המים" של סגול כהה).

לא מעט יצירות קלאסיות פותחות בעלייה של קווינטה, כשראוי לציין את באך, עם נושא הפוגה הקטנה, והפסאקאליה ופוגה, שתיהן לאורגן, והנושא המפורסם של "אומנות הפוגה".

קוורטה – מרווח מצליל לרביעי ממנו בשמו. המרווח המאד שימושי נקרא קוורטה זכה, מרווח של שניים וחצי טונים כמו למשל בין הצליל דו לצליל פה (בעלייה).

המרווח מצוי בהרבה התחלות של שירים ישראליים כעין מרווח תרועה חגיגי, והוא פותח את תרועת החצוצרה הצה"לית. התחלה זו היא תמיד בין הצליל החמישי של הסולם לצליל השמיני, שהוא צליל הטוניקה הראשי, אוקטבה מעל צליל המוצא.